

VIZITA LUI CAROL AL II-LEA LA ALBA IULIA, ÎN CADRUL MANEVELOR MILITARE DIN OCTOMBRIE 1934

VICTOR TUDOR ROȘU
Muzeul Național al Unirii Alba Iulia

Carol II's Visit to Alba Iulia, during the Military Manoeuvres from October 1934

ABSTRACT

The paper explores the military manoeuvres held during the month of October, 1934, when Alba Iulia was the headquarter of the organisation. These manoeuvres became a tradition in the 1930s and were meant to create situations for the army as close as possible to real war conditions. The edition of 1934 was the largest organised until then, held in a large region including the counties Alba, Hunedoara and Sibiu and involving many resources as never before. Almost all of the army's capacities were tested, from communications to transportation, from the construction of roads and bridges to the use of cavalry, infantry, tanks, aviation etc. during a possible conflict. This event also led to important improvements in the region, such as the construction or reparation of roads or bridges, which were later used by the local population.

On the final day – 23 of October -, when the parade took place in a field near the town of Alba Iulia, king Carol II was present. Prime minister Gheorghe Tătărăscu, the high hierarchy of the Defense Ministry and foreign representatives were there as well. These special guests were accommodated in Alba Iulia, although the town didn't have the proper capacity for such a deployment. The event gathered a lot of public from Alba Iulia and the vicinities and produced a positive and powerful impression with regard to the Romanian army.

On the matter of historical methodology, the present article is based on several archive sources, a large number of articles from local or national newspapers and magazines, and a photo collection unpublished before. The text focuses on the event, trying to describe it in detail, but it also develops the context of some historical realities in the middle of the 1930s.

Cuvinte-cheie: exerciții militare, armată, ofițeri, rege, paradă, interbelic, prim-ministru, Transilvania, județul Alba

Key words: military trainings, army, officers, king, parade, interwar, premier, Transylvania, Alba County

În cursul lunii octombrie 1934, marile manevre militare au avut loc pe o zonă extinsă din Transilvania, dar având ca epicentru Alba Iulia. La 23 octombrie 1934, regele Carol al II-lea a participat la evenimentul de încheiere a manevrelor, ținut într-o zonă virană de lângă Alba Iulia, înspre localitatea Drâmbăr. Episodul este, totodată, unul complet necunoscut în istoriografia dedicată orașului Alba Iulia.

Foto 1 - Carol al II-lea în timpul paradei de la Alba Iulia¹

¹ Fotografiile alb-negru din acest articol sunt parte a colecției Marily Le Nir (fiica profesorului de limba franceză al Liceului „Mihai Viteazul” din Alba Iulia; Le Nir 2013, p. 585-594). Toate acestea sunt inedite, drept pentru care le prezentăm la dimensiuni mari. Fotografiile „sepia” din prezentul articol sunt reproduceri din revista *Realitatea Ilustrată* (nr. 406, 31 octombrie 1934); am optat pentru preluarea acestora în scopul întregirii peisajului evenimentului, prezentându-le la dimensiuni mai mici. La finalul articolului am plasat și patru fotografii inedite (**Foto 33-36**)

Manevrele militare au reprezentat o tradiție în anii '30, fiind considerate o problemă de strategie națională, având ca scop pregătirea pentru apărarea granițelor în caz de atac. „Problema strategică românească”² lua în calcul posibilitatea atacării statului din trei direcții divergente și impunea planificarea sistematică a efortului de apărare. Iar manevrele erau cu atât mai necesare cu cât se vorbea deja despre „nervozitatea politică ce domnește de prezent în foarte multe țări din Europa”³. O altă coordonată a organizării apărării era dată de principiul „națiunii armate”, impus de Primul Război Mondial, în baza căruia nu doar armata, ci întreaga națiune, prin totalitatea mijloacelor sale, trebuia să fie pregătită pentru apărarea țării⁴.

Organizate cu o anumită regularitate anuală și întinse pe mai multe săptămâni, manevrele s-au realizat cu resurse impresionante și au stârnit deopotrivă interesul publicului. De exemplu, în 1933 s-a organizat un „atac nocturn” asupra Craiovei⁵, așa cum s-a numit această simulare care avea menirea de a pune trupele în situații cât mai apropiate de starea de război. În 1934, manevrele s-au derulat aproape pe tot parcursul lunii octombrie, au avut anvergura cea mai mare comparativ cu edițiile precedente⁶, iar accentul a căzut pe războiul de munte. Practic, toată organizarea a vizat escaladarea unui munte cu toată tehnica și efectele⁷. Așa cum presa nota, s-au întrebuițat „toate mijloacele tehnice moderne ale unei armate bine utilizate”⁸. Scopul era de a proba funcționarea serviciilor și transmisiunilor, de a verifica motorizarea artileriei și operativitatea transportului cu autocamioane, precum și de a „antrena pe comandanți și statele majore în situațiuni care să-i apropie cât mai mult de atribuțiuni de război”⁹.

A fost simulată lupta între două state, A și B sau Roșu și Albastru, cu frontiera aproximativă pe cursul Oltului, cu operațiuni pe Valea Someșului, Valea Mureșului, Munții Lăpușului etc., cu focuri de artilerie, atac de infanterie și bombardament aviatic. În general, s-a ales un teren extrem de accidentat și lipsit de comunicații pentru desfășurarea forțelor. Au participat efective militare numeroase, de vânători, infanterie, cavalerie, artilerie grea și ușoară, aviație (100

realizate cu ocazia acestui eveniment, aflate în Colecția Muzeului Național al Unirii (MNUAI, CF 5654, 5655, 5656, 5727).

² Scurtu, Agrigoroaiei, Otu 2003, p. 194-195. Asupra organizării armatei și sistemului de apărare în timpul lui Carol al II-lea, vezi Midan 2008, p. 48-75.

³ *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 42, 14 octombrie 1934, p. 3.

⁴ Scurtu, Agrigoroaiei, Otu 2003, p. 195.

⁵ „Manevrele de toamnă” în *Realitatea ilustrată*, Cluj, an VIII, nr. 406, 31 octombrie 1934, p. 3.

⁶ *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2.

⁹ *Ibidem*; *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 2; *Alba Iulia*, an XVII, nr. 75, 21 octombrie 1934, p. 4.

de avioane de recunoaștere, vânătoare și bombardament)¹⁰. S-au întrebuițat pentru prima oară unități motorizate, tancuri, mitraliere și tunuri deplasate cu tractoare. Au fost instalate sute de kilometri de cabluri telefonice și telegrafice, iar geniștii au construit șosele și poduri¹¹. În egală măsură, a fost analizată și funcționarea serviciului sanitar și capacitatea de a asigura hrană trupelor aflate în exercițiu¹². Pe de altă parte, oamenii din zonele unde au avut loc exercițiile li s-au dat dispoziții să își strângă mai repede recoltele, pentru a nu suferi pagube¹³.

Foto 2 - Generalul Samsanovici în defilare

Șeful organizării a fost generalul Nicolae Samsonovici, inspector de armată¹⁴. Generalul Sichițiu a condus serviciul de arbitraj, întrucât a existat și un

¹⁰ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2; *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 2.

¹¹ În perioada interbelică, la baza apărării a stat *Legea relativă la organizarea armatei*, adoptată la 23 iunie 1924. Însă, la 13 mai 1930 și 4 mai 1932, au fost promulgate noi legi pentru organizarea armatei, care nu o modificau substanțial pe cea din 1924, dar puneau un mai mare accent pe armele tehnice: transmisiuni, pionieri, pontonieri, tracțiune automobilă (Scurtu, Agrigoroaiei, Otu 2003, p. 199-200; Midan 2008, p. 49). Astfel, și accentul manevrelor a căzut pe acest gen de arme.

¹² *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 1.

¹³ *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2; *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2.

¹⁴ Generalul Nicolae Samsonovici (1877-1950) a fost și Ministru al Apărării Naționale, în anul precedent, și, vreme de mai mulți ani, a îndeplinit funcția de șef al Marelui Stat Major al Armatei Române. A fost considerat un apropiat al camarilei lui Carol al II-lea (Țurlea 2010, p. 323-324).

jurii care a evaluat evoluția celor două tabere¹⁵. Carol al II-lea a îndeplinit și el rolul de membru în comisia de jurizare.

Manevrele s-au desfășurat pe teritoriul mai multor regiuni: Sibiu, Alba, Hunedoara. Debutul a fost înregistrat la 1 octombrie, dar s-a considerat că „adevăratele operațiuni” aveau să înceapă abia la jumătatea lunii¹⁶.

La Alba Iulia a fost stabilit cartierul general. Aici era așteptat și regele Carol al II-lea, care ar fi urmat să poposească în oraș câteva zile, după cum se anunța la începutul lunii octombrie¹⁷. Până la urmă, vizita sa avea să fie una scurtă. Oricum, orașul a fost înțesat de oaspeți militari, de „automobile de lux sau blindate”. O problemă mai veche a orașului, reiterată cu ocazia fiecărui eveniment major petrecut în arealul localității, era aceea a condițiilor limitate de cazare: „nu există decât vreo două hoteluri și acelea sunt *palace-uri*”; astfel, „invitații și gazetarii s-au plasat cum au putut, care pe la vreun negustor, care pe la vreo vădană”¹⁸.

Foto 3. Atașați militari străini în fața Porții I a Cetății Alba Iulia

Mai târziu, după instaurarea comunismului, a murit în condiții de exterminare în Închisoarea de la Sighet (Ionițoiu 2008, p. 128).

¹⁵ *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 1.

¹⁶ *Ibidem*, p. 3.

¹⁷ Știrea lunii octombrie 1934 a fost asasinarea lui Alexandru I al Iugoslaviei, la Marsilia, alături de ministrul de externe francez, Louis Barthou. Regina Iugoslaviei, Maria (Mignon, sora regelui României) a scăpat ca prin minune de același sfârșit ca soțul ei. Carol al II-lea avea programată o vizită la Paris în acele zile, pe care a anulat-o. A participat însă la înmormântarea de la Belgrad a regelui Alexandru, la 18 octombrie, alături de regina mamă Maria și alți membri ai familiei. (*Unirea Poporului*, an XVI, nr. 43, 28 octombrie 1934, p. 4; *Foaia Poporului*, an 42, nr. 42, 14 octombrie 1934, p. 1-2, 4; *Foaia Poporului*, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 1). În acest context, prezența lui Carol al II-lea la Alba Iulia a stat sub semnul întrebării până în ultima clipă. Ziarul *Alba Iulia* (an XVII, nr. 75, p. 1) titra în numărul din 21 octombrie: „Bine ai venit în Alba Iulia, Majestate!”, anunțând că suveranul va rămâne câteva zile în orașul „din inima Ardealului”. Nu am reușit însă să determinăm cu exactitate durata vizitei lui Carol în Alba Iulia.

¹⁸ „Manevrele de toamnă”, în *Realitatea Ilustrată*, an VIII, nr. 406, 31 octombrie 1934, p. 3.

Desfășurarea programului manevrelor a necesitat și o serie de lucrări sau amenajări. S-au reparat drumuri, s-au construit poduri și s-au pus în funcțiune linii telefonice. Cea mai semnificativă lucrare de acest fel din zonă a fost construirea, în fața localității Drâmbâr, a unui „pod minunat, care a adus mari servicii manevrelor, iar acum populației”¹⁹. Podul de peste Mureș din dreptul Drâmbârului fusese distrus cu doi ani înainte, în timpul marilor inundații²⁰, ceea ce a îngreunat substanțial situația localnicilor, însă acum armata ridicase un pod nou.

Administrațiile locale au dat curs solicitărilor armatei pe perioada manevrelor. Prefectul de Alba, Simion Vulcu, a dat dispoziție primpretorului plasei Alba Iulia (iar de aici ordinul a fost diseminat în toate localitățile plasei) ca toate comunele unde armata va cere spații pentru instalațiile necesare operațiilor militare, să pună la dispoziție o cameră în localul primăriei, iar dacă acest lucru nu este posibil, un spațiu „la o familie privată vrednică de toată încrederea”, cu condiția ca localul respectiv să fie cât mai aproape de primărie, pentru a se ajunge la telefon mai ușor²¹. S-a procedat în consecință, astfel că la Cioara sau la Ciugud, transmisioniștii s-au instalat în clădirea primăriei, în timp ce la Tărtăria centrala telefonică a fost instalată într-o casă particulară²².

Pentru populația locală, manevrele au adus și beneficiul prețului avantajos la desfacerea produselor²³. Pornind de la nevoia de alimente pentru armată, unii antreprenori locali s-au implicat în acoperirea acestui necesar. De exemplu, Sabin Solomon din Alba Iulia primea autorizație pentru comerț ambulant (valabilă până la 1 noiembrie 1934), vizând vânzarea de mezeluri, pâine și alte alimente pe durata manevrelor, pe teritoriul Județului Alba, obligându-se „să procure alimente proaspete și corespunzătoare”²⁴.

La 23 octombrie, evenimentul final al manevrelor a constat într-o mare „revistă militară”, o paradă desfășurată pe „Câmpia Strâmbeni”, un șes aflat între Alba Iulia și Drâmbâr²⁵. Condițiile meteorologice au fost favorabile, de „zi splendidă cu cer senin și frumos”. Regele a trecut în revistă trupele, apoi a luat loc la tribună, de unde a primit parada²⁶. În aceeași tribună s-au mai aflat prim-ministrul Gheorghe Tătărescu²⁷ și o serie de înalți comandanți ai armatei româ-

¹⁹ *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 2; *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

²⁰ Roșu 2021, p. 203-218.

²¹ SJAAN, fond *Pretura Plasei Alba Iulia*, acte înregistrate, dos. 1741/1934, f. 1-14.

²² *Loc. cit.*, f. 6-7.

²³ *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

²⁴ SJAAN, fond *Prefectura Județului Alba*, acte înregistrate, dos. 15509/1934, f. 1.

²⁵ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2; *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

²⁶ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2.

²⁷ Gh. Tătărescu conducea guvernul din 3 ianuarie 1934. Asupra condițiilor instalării sale, vezi Scurtu 2010, p. 164-166.

ne, precum și atașați militari. Au defilat trupe de infanterie, cavalerie etc., pe acordurile fanfarei militare. De asemenea, cerul a fost survolat de avioane de luptă. Apropo de acestea din urmă, în prezilele evenimentului, la 21 octombrie, se înregistrase un groaznic accident aviatic: două avioane ce efectuau zboruri în cadrul manevrelor s-au ciocnit în apropiere de Alba Iulia²⁸. Amândouă s-au prăbușit, dar unul dintre piloți, locotenentul Nicolae Constantinescu, și-a salvat viața sărind cu parașuta, în timp ce celălalt, căpitanul Aristid Dumitrescu, „a fost zdrobit într-un chip înspăimântător”²⁹.

Trupele aflate în paradă au impresionat asistența, cel puțin în opinia ziariștilor aflați la eveniment: „Cu toate că timp de două săptămâni soldații au fost puși la cele mai grele eforturi, nu se observă nici un semn de oboseală pe fețele lor”³⁰. Soldatul roman beneficia necondiționat de simpatie mediatică, văzut ca un „neîntrecut luptător și Țara se poate bizui pe el fără șovăire”³¹, „soldat excelent prin puterea sa de rezistență, în sobrietatea și disciplina perfectă de care dă dovadă”, un soldat „obișnuit cu toate greutățile, cu o totală lipsă de confort”³². Capacitățile armatei au fost expuse în plinătatea lor în urma acestor exerciții/manevre, ceea ce îi făcea pe aceiași ziariști să sublinieze că „n-a rămas mare lucru secret”³³. Publicul din Alba Iulia a participat în număr mare și a rămas „nespus de entuziasmat”³⁴. Desigur, dincolo de atitudinea favorabilă a presei și de entuziasmul publicului, armata avea numeroase și semnificative lipsuri, de care atât Marele Stat Major cât și observatorii străini erau conștienți³⁵.

La final, atât parada finală, cât și întregul program al manevrelor au fost considerate un succes. Directorul manevrelor, generalul Samsanovici, mulțumea în numele Marelui Stat Major tuturor autorităților administrative și polițienești din județul Alba pentru aportul adus: „Domnule prefect, manevrele regale din acest an luând sfârșit, vă rog să primiți din partea mea cele mai vii mulțumiri pentru largă ospitalitate și concursul dat comandanților și trupelor ce au trecut prin județul dvs.”, mulțumind totodată și primăriilor implicate³⁶.

²⁸ Mai exact, între Galda de Sus și Cricău.

²⁹ *Foaia Poporului*, Sibiu, an 42, nr. 44, 28 octombrie 1934, p. 3; *Unirea Poporului*, an XVI, nr. 43, 28 octombrie 1934, p. 2.

³⁰ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, an XCVII, nr. 85, 25 octombrie 1934, p. 2.

³¹ *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

³² „Manevrele de toamnă” în *Realitatea Ilustrată*, an VIII, nr. 406, 31 octombrie 1934, p. 4-5.

³³ *Ibidem*, p. 3.

³⁴ *Alba Iulia*, an XVII, nr. 76, 11 noiembrie 1934, p. 2.

³⁵ Midan 2008, p. 50-54.

³⁶ *Monitorul Județului Alba*, an XVI, nr. 37, 15 noiembrie 1934, p. 215.

Foto 4 - Un colț al tribunei oficiale

Foto 5 - Generalul Filimon

Foto 6 - Carol al II-lea primind defilarea trupelor

Foto 7-8. Carol al II-lea primind parada, în diferite unghiuri

Foto 9 - Atașai militari asistând la paradă

Foto 10-11. Instantanee din timpul paradei

Foto 12. Instantanee din timpul defilării

Foto 13-14. Instantanee din timpul defilării

Foto 15-16. Ofițeri de rang superior asistând la defilare

Foto 17 - Ofițeri în paradă

Foto 18 - Ofițeri și atașați militari

Foto 19 - Carol al II-lea

Foto 20 - Atașații militari trec trupele în revistă

Foto 21 - Carol al II-lea primind onorul trupelor; **Foto 22** - Gh. Tătărăscu în uniformă de maior

Foto 23 - Mitraliere transportate de cai

Foto 24 - Post telefonic

Foto 25 - Tanc având ca „fetiș” asul de pică

Foto 26 - Ziariști la manevre, printre ofițeri

Foto 27 - Cavaleria

Foto 28 - Infanteria

Foto 29 - Furgonul cu șase cai

Foto 30 - Muzica militară

Foto 31 - Exerciții de tragere

Foto 32 – Ofițeri și țărani

Foto 33 – Militari în curtea Catedralei Încoronării din Alba Iulia

Foto 34-35 – Instantanee cu Carol al II-lea în timpul paradei

List of illustrations

- Photo 1** – Carol II during the parade in Alba Iulia
- Photo 2** – General Samsanovici parading
- Photo 3** – Foreign military attachés in front of the First Gate of Alba Iulia Fortress
- Photo 4** – A corner of the official platform
- Photo 5** – General Filimon
- Photo 6** – Carol II reviewing troops
- Photo 7-8** – Carol II reviewing troops, from different angles
- Photo 9** – Military attachés attending the parade
- Photo 10-11** – Snapshots from the parade
- Photo 12-14** – Snapshots during the parade
- Photo 15-16** – High-ranking officers attending the parade
- Photo 17** – Officers on parade
- Photo 18** – Officers and military attachés
- Photo 19** – Carol II
- Photo 20** – Military attachés reviewing troops
- Photo 21** – Carol II taking troop salute;

- Photo 22** – Gh. Tătărăscu in major's uniform
Photo 23 – Machine-guns carried by horses;
Photo 24 – Telephone post
Photo 25 – Tank with the ace of spades as „fetish”;
Photo 26 – Journalists on manoeuvres, among officers
Photo 27 – Cavalry;
Photo 28 – Infantry
Photo 29 – The six-horse waggon;
Photo 30 – Military music
Photo 31 – Firing exercises
Photo 32 – Officers and peasants;
Photo 33 – Soldiers in the courtyard of the Coronation Cathedral in Alba Iulia
Photo 34 - 35 – Snapshots of Charles II during the parade

Abrevieri bibliografice

- Ionițoiu 2008 – Cicerone Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși. Dicționar S*, ediție revizuită de Ecaterina Rădoi și Constantin Rădoi, coord. Domnița Ștefănescu, București, 2008
- Le Nir 2013 – Marily Le Nir, „Rememorări de istorie familială”, în *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, 5, 2013, p. 585-594
- Midan 2008 – Christophe Midan, *Carol al II-lea și teroarea istoriei. 1930-1940*, versiune în limba română de Daniela Codruța Midan, București, 2008
- Roșu 2021 – Tudor Roșu, „Inundațiile din anul 1932 în zona Alba Iuliei”, în *Apulum. Series Historia & Patrimonium*, LVIII, 2021, p. 203-218
- Scurtu 2010 – Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi. Carol al II-lea*, București, 2010
- Scurtu, Agrigoroaiei, Otu 2003 – Ioan Scurtu, Ion Agrigoroaiei, Petre Otu, „Instituțiile”, în *Istoria Românilor*, vol. VIII, *România întregită (1918-1940)*, coord. Ioan Scurtu, București, 2003, p. 183-220
- SJAAN – Serviciul Județean Alba al Arhivelor Naționale
- Țurlea 2010 – Petre Țurlea, *Carol al II-lea și camarilla regală*, București, 2010